

**Utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel SOU 2022:19
(Ju2022/01563)**

Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet har genom remiss anmodats att yttra sig i rubricerat ärende. Fakultetsnämnden får härmed lämna följande synpunkter.

Fakultetsnämnden konstaterar inledningsvis att remissen innehåller ett antal förslag avsedda att underlätta för polis och åklagare när de använder hemliga tvångsmedel. I huvudsak lämnar fakultetsnämnden innehållet och förslagen i remissen utan erinran, men följande synpunkter förtjänar att framföras.

I kapitel 8 av utredningen diskuteras möjligheter att använda hemlig övervakning för att ta reda på om någon skäligen kan misstänkas för viss brottslighet. Utredningens förslag innebär att även uppgifter i realtid kan inhämtas. I nuvarande lagtext (27 kap. 20 § andra stycket RB) finns det inga begränsningar i fråga om den personkrets som kan omfattas av hemlig övervakning i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet. Säkerhets- och integritetsnämnden (SIN) har tidigare lyft frågan om inte tydligare lagstöd bör finnas i fall denna bestämmelse använts för att övervaka målsägandes kommunikationer. Utredningen har övervägt olika möjligheter för att reglera de olika kategorier av personer som kan bli föremål för tvångsmedlet men kommit fram till att det ”inte låter sig göras utan att den nödvändiga flexibiliteten förloras” (s. 252). Juridiska fakultetsnämnden anser att utredningen har visat att det finns ett behov för hemlig övervakning, också av målsäganden i vissa situationer, och att en sådan åtgärd kan vara proportionell. Emellertid är det inte visat att tydligare lagstöd är omöjligt att uppnå, exempelvis genom en allmänt formulerat befogenhet, följt av exemplifiering (”inklusive bl.a. målsägande ...). Det är en självklarhet i en rättsstat att eftersträva så tydligt lagstöd som möjligt. Europadomstolens praxis i denna fråga är under ständig utveckling, och det är mycket möjligt att domstolen i framtiden tydliggör att personkretsen som detta tvångsmedel riktas mot framgår från lagtexten. Det är det, som Justitieråd Munk uttryckte det, vanskligt att ”balansera på gränsen av det tillåtna” när det rör Europakonventionen.

Utredningen visar tydligt hur stort ett ingrepp hemlig övervakning kan innebära i personlig integritet, men att detta ändå kan motiveras med tanke

på de allvarliga hot som organiserad brottsligheten innebär för samhället. Det är bara att hålla med. Man kan lägga till att, även om denna fråga inte ingick i utredningens uppdrag, behovet av att i lag reglera polisens användning av så kallad "IMSI-catchers" är påtaglig.

I kapitel 9 av utredningen diskuteras möjligheter att använda avlyssning eller dataavläsning för att ta reda på om någon skäligen kan misstänkas för viss brottslighet. Utredningen anser att det inte är lämpligt med en reglering som grundas på omständigheten att en viss person kan "antas ha information av värde" för brottsutredningen (s. 279). Däremot anser utredningen att det är "principiellt godtagbart att rikta en hemlig avlyssning mot någon på den grunden att det finns synnerlig anledning att anta att någon som kan misstänkas ha begått eller medverkat till brottet har eller kommer att kontakta vederbörande". Detta är en stor förändring jämfört med det som har ansetts acceptabelt tidigare. Utredningens förslag innebär att den redan suddiga gränsen mellan underrättelseverksamhet och förundersökning luckras upp ännu mer. Fakultetsnämnden utgår ifrån att utredningens förslag på ändringar i RB inte kan läsas så att de skulle täcka åtgärder av mer allmän och proaktiv karaktär, såsom angrepp mot en hel kommunikationsplattform som används, eller huvudsakligen används, av brottslingar (t.ex. "encrochat"). Mycket tydligare lagstöd skulle krävas för en sådan långtgående åtgärd.

I kapitel 10 av utredningen diskuteras förslaget att koppla hemlig rumsavlyssning till en person, inte som nu, en plats. Utredningen påpekar att SIN i en granskning av ärenden vid Åklagarmyndigheten där hemlig dataavläsning använts konstaterat att det i många av ärenden saknades villkor, trots att villkor alltså är obligatoriska (s. 345). Om förslaget genomförs blir det ännu viktigare att tydliga villkor ställs för att skydda andra människors integritet. Med tanke på åklagares obenägenhet att sätta sådana villkor idag (trots att detta är obligatorisk enligt lagen) är det inte acceptabelt att ändra lagen utan att skärpa kraven på åklagare ännu mer. Ett beslut utan tydliga villkor bör betraktas som en nullitet, eller som skäl för att inleda en förundersökning om tjänstefel. Eventuell efterföljande kontroll av villkor är meningslösa om inga villkor ställs.

Förslag till yttrande i detta ärende har upprättats av professor Iain Cameron. Yttrandet har på delegation avgivits av Juridiska fakultetens dekanus, professor Anna Singer.

Anna Singer